

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke „Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Nový EVP pro výzkum a inovace“

[COM(2020) 628 final]

(2021/C 220/11)

Zpravodaj: **Paul RÜBIG**

Žádost o vypracování stanoviska	Evropská komise, 11.11.2020
Právní základ	článek 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Jednotný trh, výroba a spotřeba
Přijato v sekci	2.3.2021
Přijato na plenárním zasedání	24.3.2021
Plenární zasedání č.	559
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	254/0/4

1. Závěry a doporučení

1.1. Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) vítá novou vizi a obnovu agendy EVP. Nový EVP není jen „v podstatě stejný“, ale je skutečnou „novou dohodou“ pro výzkum, technologie a inovace v EU.

1.2. EHSV velmi vítá zaměření na rychlé přenášení výsledků výzkumu a inovací do udržitelného podnikání, jak se uvádí v dokumentu. Zachování procesu spravedlivé transformace je jedním z nejdůležitějších faktorů zajišťujících, že výzkum a inovace budou podporovat hospodářství a zaměstnanost v EU.

1.3. EHSV se jednoznačně vyslovuje pro to, že je třeba zavést novou správu v oblasti výzkumu v zájmu odstranění administrativních a regulačních překážek inovací.

1.4. EHSV vítá, že nový dokument EVP je celkově v souladu s cíli udržitelného rozvoje OSN a podporuje je. Při podpoře přechodu k udržitelnému a odolnějšímu evropskému hospodářství je oživení podporující začlenění, při němž nebude žádný Evropan opomenut, pro tento proces zcela zásadní⁽¹⁾.

1.5. EHSV by rád zdůraznil, že důležité je inteligentní skloubení nástrojů výzkumu a vývoje na všech úrovních (regionální, vnitrostátní, unijní, celosvětové). Výzkum a vývoj a inovace by měly být podporovány také využitím velkých strukturálních fondů EU, jakož i přímými a nepřímými opatřeními (např. daňovými pobídkami) pro výzkum a vývoj.

1.6. EHSV prohlašuje, že pro prosperitu EU jsou životně důležité tyto klíčové sektory a technologie:

— digitální obchodní modely,

— technologie výroby zboží a potravin,

⁽¹⁾ Návrhy EHSV na rekonstrukci a oživení po krizi způsobené pandemií COVID-19: „EU se musí řídit tím, že je považována za společenství se společným osudem.“ (Úř. věst. C 311, 18.9.2020, s. 1), odst. 5.3.1.

- klinický výzkum, farmaceutické odvětví a odvětví biotechnologií,
- kosmické technologie,
- pitná voda a kanalizace.

1.7. EHSV konstatuje, že pro komplexní obnovu agendy EVP je velmi důležitý výzkum v oblasti společenských a humanitních věd.

1.8. EHSV by rád zdůraznil, že z hlediska výkonnosti v oblasti patentů výzkum v EU zaostává. Asie zvýšila svůj podíl na celosvětových patentových přihláškách. V roce 2019 podala Asie 65 % přihlášených celosvětových patentů. Podíl Evropy na patentech se snížil a nyní činí pouze 11,3 % přihlášených celosvětových patentů.

1.9. Četné studie ukázaly, že EU v podnikatelské kultuře zaostává za USA i Asií. Podnikatelské kultuře se musí věnovat vzdělávání, a to i vysokoškolské. Podnikatelská kultura má tedy význam v celém procesu, od inovací v základním výzkumu a aplikovaném výzkumu až po uvádění nové technologie na trh.

1.10. Evropská rada pro inovace (ERI) a Evropský inovační a technologický institut (EIT) se svými znalostními a inovačními společenstvími jsou považovány za cenné partnery a nástroje při tomto „urychlení přenášení výsledků v oblasti výzkumu a inovací“ a při přeměrování zaměření výzkumu a inovací EU na vytváření průlomových inovací, které řeší konkrétní potřeby občanů a podniků, zejména ve vztahu k velkým společenským výzvám. Nástroj ERI Accelerator poskytuje značné unijní finanční prostředky inovativním evropským startupům s vysokým růstovým potenciálem, zatímco EIT ze své podstaty usiluje ve svých znalostních a inovačních společenstvích o excelenci výzkumu technologických inovací. Jak ERI, tak EIT jsou tedy důležitými partnery, pokud jde o urychlení přenášení výsledků výzkumu a inovací.

1.11. EHSV zdůrazňuje, že je třeba začlenit zásadu vědecké a etické integrity, aby se zabránilo ztrátám v oblasti lidského zdraví, peněz a vědeckého neúspěchu.

1.12. Evropa v rychlosti přenosu výsledků výzkumu a vývoje do inovativních výrobků a služeb zaostává zejména za USA a Asií. EHSV proto vyzývá Komisi, aby ve své politice pro výzkum, technologie a inovace usilovala současně o „excelenci“ i „rychlost“.

1.13. EHSV navrhuje, aby Evropská komise ve své nové strategii pro výzkum a inovace usilovala o vyvážená portfolia:

- technologicky špičkové průmyslové výroby a výzkumu a vývoje / výzkumu a inovací v oblasti služeb,
- trhem vyvolaných inovací (inovací založených na poptávce) i technologických inovací.

2. Obecné připomínky

2.1. EHSV vítá skutečnost, že nová vize a obnova agendy EVP jsou důležitými součástmi tohoto dokumentu. Dokument tak dokazuje, že nový EVP není jen „v podstatě stejný“, ale je skutečnou „novou dohodou“ pro výzkum, technologie a inovace v EU. Klíčovým aspektem této „nové dohody“ je cíl masivního zvýšení dopadu inovací na hospodářství a společnost. EU-27 se prostřednictvím této dohody definitivně zavázala zastavit proces ztráty postavení v základním výzkumu, ale i v aplikovaném výzkumu, žádostech o patenty a technologicky špičkových produktů a služeb ve prospěch Číny a Jižní Koreje. Cílem této dohody je ještě lépe vzdělávat a odborně připravovat evropské občany ve všech druzích výzkumu a vývoje, inovací a podnikání, a tím plně rozvinout inovační sílu evropské společnosti.

2.2. EHSV vítá přístup Evropské komise ke zvýšení dopadu inovací na hospodářství a společnost. Zdůrazňuje, že organizovaná občanská společnost je katalyzátorem sociálních inovací. Účast občanské společnosti je nyní zapotřebí více než kdy dříve a skutečných sociálních inovací lze dosáhnout pouze se zapojením organizované občanské společnosti^(?).

2.3. Asie, zejména Čína a Korea, během posledních 20 let výrazně zlepšila svou výkonnost v oblasti výzkumu, technologií a inovací. Čína nejenže zvýšila svůj podíl na výdajích na výzkum a vývoj z 0,55 % (1995) na 2,2 % (2018), ale překonala EU i v celkovém rozpočtu na výzkum a vývoj, když v roce 2017 byly její výdaje 496 miliard USD, zatímco výdaje EU činily 430 miliard USD. Podle srovnávacího přehledu investic průmyslu do výzkumu a vývoje v EU z roku 2020 zvýšily společnosti z EU v letech 2018 až 2019 výdaje na výzkum a vývoj o 5,6 %, americké společnosti o 10,8 % a čínské společnosti o 21,0 %.

2.4. Zprávy v rámci srovnávacího přehledu OECD v oblasti vědy, technologií a průmyslu mimo jiné ukazují, že EU zaostává zejména v digitálních službách a tzv. průlomových inovacích v oblasti technologií. EHSV se zasazuje o evropskou cestu digitalizace využitím příležitostí pro ekonomiku při současném zachování společenských hodnot a základních práv. Zaměření na člověka ve všech iniciativách Komise je s ohledem na rozvoj evropského přístupu k pokroku velmi vítáno^(?).

2.5. Podpora rozvoje průlomových inovací^(*) při zachování procesu spravedlivé transformace je jednou z klíčových výzev blízké budoucnosti.

2.6. EHSV plně podporuje jednoznačné zaměření na „souběžnou transformaci“, tj. na digitální transformaci a Zelenou dohodu pro Evropu.

2.7. EHSV vítá snahy o zajištění rychlého přenosu výsledků výzkumu a inovací do udržitelného podnikání. Zachování procesu spravedlivé transformace, tedy směrem k ekologičtější/ vůči klimatu šetrné Evropě, spravedlivé digitální budoucnosti, dodržující práva a postavení pracovníků, jak je uvedeno v dokumentu, je jedním z nejdůležitějších faktorů zajišťujících, že výzkum a inovace budou podporovat hospodářství a zaměstnanost v EU.

2.8. EHSV vítá, že nový dokument EVP je celkově v souladu s cíli udržitelného rozvoje a podporuje je. Při podpoře přechodu k odolnějšímu evropskému hospodářství je oživení podporující začlenění, při němž nebude žádný Evropan opomenut, pro tento proces zcela zásadní^(?).

2.9. EHSV by rád zdůraznil, že důležité je inteligentní skloubení nástrojů výzkumu a vývoje na všech úrovních (regionální, vnitrostátní, unijní). Výzkum a vývoj a inovace by měly být podporovány také využitím velkých strukturálních fondů EU, jakož i přímými a nepřímými opatřeními (např. daňovými pobídkami) pro výzkum a vývoj.

3. Evropský výzkumný prostor v nových souvislostech

3.1. Jak již bylo zdůrazněno v našich obecných připomínkách, EHSV se jasně domnívá, že pokud bude strategie EU v oblasti výzkumu, technologií a inovací „v podstatě stejná“, bude i nadále v celosvětové konkurenci v této oblasti zaostávat, zejména vůči Číně, Koreji a USA.

3.2. EHSV zdůrazňuje, že je třeba začlenit zásadu vědecké a etické integrity, aby se zabránilo ztrátám v oblasti lidského zdraví, peněz a vědeckého neúspěchu.

3.3. EHSV vyzývá Evropskou komisi, aby pro EU navrhla agendu „nové dohody“ v oblasti výzkumu, technologií a inovací.

^(?) Návrhy EHSV na rekonstrukci a oživení po krizi způsobené pandemií COVID-19: „EU se musí řídit tím, že je považována za společenství se společným osudem.“ (Úř. věst. C 311, 18.9.2020, s. 1), odstavec 6.8.

^(?) Úř. věst. C 364, 28.10.2020, s. 101.

^(*) Clayton M. Christensen, *The Innovator's Dilemma – When New Technologies Cause Great Firms to Fail (Dilema novátora – Když jsou nové technologie příčinou neúspěchu velkých firem)*, 2016.

^(?) Návrhy EHSV na rekonstrukci a oživení po krizi způsobené pandemií COVID-19: „EU se musí řídit tím, že je považována za společenství se společným osudem.“ (Úř. věst. C 311, 18.9.2020, s. 1), odst. 5.3.1.

3.4. Jednou z významných klíčových otázek pro toto „urychlení přenášení výzkumu a inovací“ jsou nejmodernější a efektivně řízené infrastruktury pro výzkum a inovace.

3.5. Každodenní řízení těchto infrastruktur výzkumu a inovací by se podle názoru EHSV mohlo zprofesionalizovat. Využití některých z těchto drahých infrastruktur pro výzkum a inovace je poměrně nízké: některé z nich využívají méně než 25 % roční pracovní doby.

3.6. EHSV vítá iniciativu EK Otevřená věda (EOSC).

3.7. EHSV souhlasí s tím, že technologie uvedené v dokumentu jsou pro EU velmi důležité, strategické klíčové technologie, a navrhuje, aby byly doplněny o tyto klíčové technologie a sektory:

- digitální obchodní modely,
- technologie výroby zboží a potravin,
- klinický výzkum, farmaceutické odvětví a odvětví biotechnologií,
- kosmické technologie,
- pitná voda a kanalizace.

3.8. Digitální obchodní modely jsou v současné době nejrychleji rostoucími podniky na světě a budou jimi i v následujících letech. Stačí se podívat na elektronické obchodování (např. Amazon), Industry 4.0, elektronické bankovníctví, elektronické hraní her, digitální sociální sítě (např. Facebook), elektronické zabezpečení atd.

3.9. EHSV konstatuje, že pro komplexní obnovu agendy EVP je velmi důležitý výzkum v oblasti společenských a humanitních věd.

3.10. EHSV konstatuje, že z hlediska výkonnosti v oblasti patentů výzkum v EU zaostává. Asie zvýšila svůj podíl na celosvětových patentových přihláškách. V roce 2019 podala Asie 65 % přihlášených celosvětových patentů. Podíl Evropy na patentech se snížil a nyní činí 11,3 % přihlášených celosvětových patentů.

3.11. Mezi další důležitá témata výzkumu a inovací patří (mimo jiné) výroba zboží (která vždy byla a stále je doménou EU), IT, software a umělá inteligence a středně vyspělé technologie.

3.12. Většina pracovních míst v rámci EU je stále spojena s odvětvími středně vyspělých technologií (která byla obdobně vždy doménou EU). Špičkové technologie jsou samozřejmě důležité, ale velký potenciál růstu a pracovních míst je i v oblasti středně vyspělých technologií.

3.13. Krize způsobená koronavirem představuje pro lidstvo vážnou výzvu a měla by být přijata veškerá možná opatření pro vývoj vakcín a léčebných postupů proti COVID-19. Tato krize odhalila několik problémů, které je nutné řešit, aby se v budoucnu předešlo podobným pandemiím. Jedná se v neposlední řadě o náš vztah s přírodou a se zvířaty. Při určování, výzkumu a řešení těchto problémů musejí hrát důležitou roli evropský výzkum a inovace. Tato krize by však neměla být jediným vodítkem pro dlouhodobou strategii EU v oblasti výzkumu a inovací.

3.14. Četné studie ukázaly, že EU v podnikatelské kultuře zaostává za USA i Asií. Podnikatelské kultuře se musí věnovat vzdělávání, a to i vysokoškolské. Podnikatelská kultura má tedy význam v celém procesu, od inovací v základním výzkumu a aplikovaném výzkumu až po uvádění nové technologie na trh. Podnikatelská kultura musí být klíčovou kompetencí ve všech oblastech výzkumu, technologií a inovací EU, a tedy samozřejmě i v novém EVP.

4. Vize: silnější Evropský výzkumný prostor pro budoucnost

4.1. Sdělení věnuje řadu odstavců novým společným technologickým plánům, nové průmyslové strategii a budoucím technologiím, které jsou pro Komisi klíčové. EHSV by opět rád zdůraznil, že všechna tato témata je třeba vnímat v úzké souvislosti s cíli udržitelného rozvoje. Jinými slovy, výzkum a vývoj je třeba prosazovat zejména v souvislosti s novým EVP a společnými technologickými plány, v jejichž rámci lze podpořit kteroukoli ze 17 oblastí cílů udržitelného rozvoje. EHSV je přesvědčen, že úspěšnému provádění této strategie napomůže konstruktivní sociální a občanský dialog na všech úrovních.

4.2. EHSV oceňuje posílení spolupráce v oblasti výzkumu, technologií a inovací v rámci EU. Každý členský stát EU je sám o sobě prostě příliš malý na to, aby konkuroval velkým zemím zabývajícím se výzkumem, jako jsou USA nebo Čína. Jednotlivým členským státům chybí „úspory z rozsahu“, které jsou velmi důležité zejména u velkých průlomových inovací. Úspěchy Evropy v oblasti vědy a technologií jsou významné a úsilí v oblasti výzkumu a vývoje tvoří nedílnou součást evropského hospodářství. Evropa je domovem některých nejpřednějších výzkumných pracovníků v různých vědeckých oborech, zejména fyzice, matematice, chemii a inženýrství. Vědecký výzkum v Evropě je podporován průmyslem, evropskými univerzitami a několika vědeckými institucemi. Výstupy evropského vědeckého výzkumu se stále řadí mezi nejlepší na světě. Spolupráce je sice jedním z klíčových prvků nutných k tomu, aby účinné inovace vytvářely nové produkty a služby, ale hlavní hnací silou inovací v globální ekonomice je konkurence. EHSV proto doporučuje vytvořit v „nové dohodě“ EU pro oblast výzkumu, technologií a inovací vhodně vyvážené portfolio spolupráce a konkurence mezi členskými státy.

4.3. Evropská rada pro inovace (ERI) a Evropský inovační a technologický institut (EIT) se svými znalostními a inovačními společenstvími jsou považovány za cenné partnery a nástroje při tomto „urychlení přenášení výsledků v oblasti výzkumu a inovací“ a při přeměrování zaměření výzkumu a inovací EU na vytváření průlomových inovací, které řeší konkrétní potřeby občanů a podniků, zejména ve vztahu k velkým společenským výzvám.

5. Přenášení výsledků výzkumu a inovací do hospodářství

5.1. Ve sdělení se uvádí, že: „V oblasti intenzity úsilí podniků ohledně výzkumu a inovací EU zaostává za svými hlavními celosvětovými konkurenty, zejména v odvětvích špičkových technologií a v rozšiřování inovativních malých a středních podniků, což má nepříznivé dopady na produktivitu a konkurenceschopnost. (...) Ke zvrácení tohoto trendu je nezbytné uvolnit investice do inovací v oblasti podnikání a služeb i ve veřejném sektoru, jakož i posílit průmyslovou a technologickou suverenitu Evropy. EU musí naplno využít svých výborných výsledků v oblasti výzkumu a inovací za účelem podpory ekologické a digitální transformace hospodářství EU.“ EHSV tento postoj sdílí, chce však zdůraznit, že zejména digitální transformace vyžaduje odpovědný přístup v oblasti výzkumu, technologií a inovací. EHSV znovu opakuje, že plně podporuje strategii EU spočívající v hledání důvěryhodné umělé inteligence (UI), která bude zaměřena na člověka, a opakuje svoji výzvu k využití přístupu k UI vyjádřenému výrazem „human in command“ (člověk ve velení), jak požaduje od svého prvního stanoviska k UI z roku 2017⁽⁶⁾.

5.2. Evropa v rychlosti přenosu výsledků výzkumu a vývoje do inovativních výrobků a služeb zaostává zejména za USA a Asií. EHSV proto vyzývá Komisi, aby ve své politice pro výzkum, technologie a inovace usilovala současně o „excelenci“ i „rychlost“.

5.3. EHSV rozhodně oceňuje, že se ve sdělení uznává, že je třeba věnovat pozornost přenosu výzkumu a inovací do použitelných produktů a řetězci inovací. Většina akcí a opatření navrhovaných v dokumentu se však stále zaměřuje na vstupní stranu řetězce inovací (vysokoškolské vzdělávání, kariéra ve výzkumu pro talentované lidi, více peněz pro veřejný a základní výzkum atd.).

5.4. EHSV vybízí Komisi, aby usilovala o vyváženou rovnováhu mezi zaměřením na vstupní stranu a výstupní stranu inovačního řetězce.

5.5. EHSV vybízí Komisi, aby dále stimulovala tržní inovace například:

— podporou konceptů koncových uživatelů,

— investicemi do systematických studií sociálních inovací s cílem předvídat včasné zhodnocení a přijetí nových produktů a služeb ze strany společnosti.

⁽⁶⁾ Úř. věst. C 288, 31.8.2017, s. 1.

6. Odvětví služeb

6.1. Průmyslové výrobní procesy mohou být vysoce automatizovány, takže mohou produkovat velmi velké velikosti šarží s malým podílem nákladů na pracovní sílu a celosvětově konkurenčními náklady na výrobu, a to i při vysokých hodinových mzdách v Evropě. Pokud jde o služby, je tato situace složitější. Obchodní modely digitálních služeb mohou být také vysoce automatizovány. Služby pro jednotlivce, jako je stříhání vlasů, masáže apod., však automatizovat nelze. Ze všech těchto důvodů by bylo vhodné, aby EU ve své nové strategii výzkumu a inovací usilovala o vyvážené portfolio technologicky špičkové výroby a služeb.

7. Prohloubení rámce pro kariéru ve výzkumu

7.1. EHSV vítá opatření navržená ve sdělení s cílem zvýšit technologickou a vědeckou excelenci a mobilitu mladých výzkumných pracovníků, vybízí však Komisi, aby posílila také opatření na podporu podnikání mladých výzkumných pracovníků a inovátorů. Zahrnovalo by to lepší kariérní vyhlídky pro výzkumné pracovníky i vyšší platy, zejména pro výzkumné pracovníky na počátku kariéry. Rovněž propojení univerzit s ekonomickými subjekty za účelem zajištění přeměny inovací v obchodovatelné výrobky se jeví jako plodné. EHSV navrhuje vytvořit jednotný registr výzkumných pracovníků a inovátorů z EU se základními údaji o jejich odborném výzkumu, a lépe tak výzkumné pracovníky a inovátory z EU propojit.

7.2. Klíčové kompetence a klíčové inovační kultury, nové vzdělávací a výukové technologie, individuální odborná příprava

7.2.1. EHSV by rád znovu zdůraznil, že má-li EU prosperovat, jsou velmi důležité nejen klíčové strategické technologie, ale i klíčové kompetence zaměstnanců a inovační kultury v rámci všech podniků EU.

7.2.2. Pro novou agendu EVP, novou agendu výzkumu a inovací a nový „Pakt pro výzkum a inovace v Evropě“ je zvláště důležitý tento prvek: podpora inovační kultury a kultury podnikání v podnicích EU, a to jak vůči vedení, tak vůči všem zaměstnancům, například nabídkou vhodných vzdělávacích kurzů atd. zaměstnancům.

8. Zapojení občanů

8.1. EHSV souhlasí s prohlášením uvedeným ve sdělení, že „zapojení občanů, místních komunit a občanské společnosti bude jádrem nového EVP, aby bylo možné dosáhnout většího společenského dopadu a větší důvěry ve vědu“. EHSV vyjadřuje svou podporu přístupu Evropské komise, který je založen na myšlence, že „výzkumné organizace a průmysl by měly zapojit občany do výběru technologií“.

8.2. Sociální partneři a organizace občanské společnosti, jako jsou spotřebitelské organizace, nevládní organizace atd., by měli být zapojeni jako aktivní partneři do evropských procesů a projektů v oblasti výzkumu a inovací, zejména pokud výzkum ovlivňuje občany nebo věc, kterou zastupují, nebo na ně má dopad. Zapojení těchto partnerů v rané fázi podpoří účast, pochopení, odpovědnost a přijetí inovací a také procesy spravedlivé transformace, které jsou nezbytné, zejména pro průlomové inovace. Pomůže rovněž výzkumným pracovníkům pochopit dopad jejich inovací na společnost jako celek a pomůže jim řešit potenciální negativní dopady v rané fázi procesu. EHSV proto požaduje, aby byl zaveden multidisciplinární přístup v některých oblastech výzkumu, existuje-li dopad na více oblastí výzkumu. Jednou z těchto oblastí je opět umělá inteligence, kde EHSV požaduje, aby byly do výzkumu a inovací UI zapojeny kromě čistě technického prvku i humanitní vědy, právo, ekonomie, etika, psychologie atd. (?).

8.3. Hospodářství EU je silně závislé na vývozu svého zboží a služeb.

8.4. Výběr technologií by se tak měl opírat o preference občanů EU, pokud jde o zboží a služby, ale i o preference ostatních 7,8 miliardy lidí na světě. EHSV vyzývá Komisi, aby výzkum a inovace podporovala zejména při dosahování cílů udržitelného rozvoje OSN.

(?) Úř. věst. C 288, 31.8.2017, s. 1.

8.5. Jak bylo uvedeno v obecných připomínkách, je nutné lépe vysvětlovat význam výzkumu, technologií a inovací politikům, sdělovacím prostředkům a společnosti.

8.6. Proto je také důležité vyvinout inteligentní prostředky a strategie pro informování o významu výzkumu, technologií a inovací, ale i jejich výsledků, v kontextu komunikace a nové strategie EU v oblasti výzkumu, technologií a inovací.

9. Správa a řízení nového EVP

9.1. EHSV souhlasí s tím, že pro sledování výkonnosti EU v celosvětové konkurenci v oblasti výzkumu, technologií a inovací bude zásadní transparentní monitorovací systém (přehled výsledků EVP). EHSV se vyslovuje pro to, že je třeba zavést novou správu v oblasti výzkumu v zájmu odstranění administrativních a regulačních překážek inovací.

V Bruselu dne 24. března 2021.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG
